

ASPECTE PRIVIND COMPETENȚA MATERIALĂ ȘI TERITORIALĂ ÎN SOLUȚIONAREA UNUI LITIGIU JUDICIAR PRIVIND EXECUTAREA UNUI CONTRACT DE LEASING

Author: Rodica Lacrima BOILĂ*

Abstract: *On the occasion of a case in appeal concerning the consent to enforce a lease contract, at Târgu Mureș Court, there have been called upon the exceptions to incompetence materiae and ratione loci of Romanian Courts in settling a judicial litigation about which we intend to develop arguments of judicial and theoretical practice.*

Keywords: *Judicial Litigation, Lease Contract, “Materiae” Competence, “Ratione” Competence.*

JEL Classification: *K41*

Cu prilejul soluționării unei cauze în apel, privind încuviințarea executării silite a unui contract de leasing, la Tribunalul Mureș, au fost invocate excepțiile privind necompetența materială și teritorială a instanțelor judecătorești din România în soluționarea litigiului judiciar, asupra cărora ne propunem a detalia argumente de teorie și practică judiciară, concluzionând asupra legalității hotărârilor judecătorești pronunțate.

La 3 noiembrie 2000, societatea suedeză *Volvo Truck Corporation* încheie cu S.C. *”Trans Euro Asia” S.R.L.*, din *Târnăveni*, contractul de leasing nr. 369/TW/AS, având ca obiect un autocamion cu remorcă marca “VOLVO”, stipulând prețul, ratele, scadența, clauze de rezoluțiune a contractului. Datorită neachitării de către utilizator a ratelor la scadența stabilită, furnizorul, aplicând prevederile din contract, constată că acesta a fost rezoluționat de drept și se adresează executorului judecătoresc, în vederea executării silite a debitorului și recuperării mijlocului de transport.

Prin decizia nr. 96 din 12 februarie 2003, din dosarul nr. 11058/2002 al *Tribunalului Mureș*, a fost admis apelul declarat de S.C. *”Trans Euro Asia” S.R.L.*, împotriva încheierii nr. 965/ 25 septembrie 2002 din dosarul nr. 1266/02002 al Judecătoriei Târnăveni, și, rejudecând, a fost respinsă cererea de încuviințare a executării silite formulate de S.C. *Volvo Truck Corporation*, a dispozițiilor contractului de leasing nr. nr.369/TWA/AS/, cu motivarea că acest contract nu a fost investit cu formulă

* Lawyer, Mureș Bar Association, Romania.

executorie, în condițiile prevăzute de art. 372 și 376 din Codul de procedură civilă. În motivarea deciziei se arată că, deși contractul de leasing a fost calificat de lege ca fiind titlu executoriu, potrivit art. 3 din O.G. 51/1997, modificată de Legea nr. 99/1999, în cazul rezilierii contractului din vina exclusivă a utilizatorului, se impune investirea cu formulă executorie a contractului de leasing de către instanța de judecată, în condițiile legii.

Ulterior, prin încheierea nr. 235 din 8 aprilie 2003 din dosarul nr. 331/2003, Judecătoria Târnăveni a admis cererea formulată de reclamanta *Volvo Truck Corporation*, privind încuviințarea executării silite a contractului de leasing mai sus menționat, apreciind că sunt întrunite condițiile art. 373¹, Cod procedură civilă, constatând faptul că instanța de judecată a investit contractul cu formulă executorie printr-o hotărâre judecătorească.

Împotriva acestei încheieri a fost declarat apel, de către *S.C. "Trans Euro Asia" S.R.L.*, invocându-se faptul că, în conformitate cu prevederile art. 14 din contract, litigiul nu poate fi soluționat de instanțe judecătorești de pe teritoriul României.

Astfel, potrivit art.14 din contractul încheiat de părți la 3 noiembrie 2000, se stipulează expres:

"Orice litigii rezultând din acest contract, inclusiv acele divergențe care se referă la valabilitatea sau interpretarea contractului, vor fi exclusiv și definitiv soluționate de către un tribunal arbitral din Stockholm, în conformitate cu UNCITRAL/Regulile de arbitraj ale Comisiei ONU pentru Dreptul Comercial Internațional.

Legea/Regulile de Arbitraj versiunea din 1977. Arbitrii vor fi în număr de trei.

Legea aplicabilă va fi dreptul suedez. Limba utilizată în procedurile de arbitraj va fi cea engleză".

Intimata s-a opus admiterii acestor excepții, opinând în sensul că, fiind un contract încheiat pe teritoriul României, în care una dintre părți are cetățenie română, competența revine de drept instanțelor judecătorești din țara noastră, fiind aplicabile prevederile *Ordonanței Guvernului nr. 51/1997*, referitoare la valoarea de titlu executor a contractului de leasing, și ale Codului de procedură civilă, în materia executării silite. În plus, investirea cu formulă executorie a contractului de leasing nu poate fi considerată a fi "litigiu", fiind doar o formalitate procedurală de investire cu formulă executorie, cu atât mai mult cu cât a fost soluționată de instanța de judecată fără citarea părților, în camera de consiliu.

În timpul derulării dezbaterilor judiciare în apel, între părți a intervenit o tranzacție, în sensul rezoluțiunii contractului de leasing, astfel că instanța, prin decizia nr. 578 din 1 octombrie 2003, din dosarul nr. 3532/2003 al Tribunalului Mureș, a admis apelul, apreciind că cererea introductivă a rămas fără obiect, obligând intimata la plata cheltuielilor de judecată.

Examinând speța prezentată, se impune pentru început a *stabilii natura juridică a raportului dintre părți, față de care va fi precizată legea aplicabilă în cauză.*

Este evident că ne aflăm în prezența unui *conflict de legi*, dat fiind faptul că în raportul juridic de leasing există un element de extraneitate, furnizorul bunului își are sediul social pe teritoriul Suediei, iar utilizatorul are sediul social pe teritoriul României, astfel că acestui raport îi sunt susceptibile a fi aplicate două sisteme de drept, între care

există deosebiri, cel românesc sau cel suedez. După cum se arată în literatura juridică¹, ”*conflictul de legi*” apare între sisteme de drept diferite, își are izvorul în elementul de extraneitate, nu implică un conflict de suveranități statale, iar norma conflictuală este chemată să statueze asupra sistemului aplicabil în cauză.

*Legea nr. 105/1992*² prevede în art. 1 alin. 2 că, în înțelesul acestei legi, raporturi de drept internațional privat sunt raporturile civile, comerciale, de muncă, de procedură civilă și alte raporturi de drept privat, cu elemente de extraneitate.

Ca o remarcă la această prezentare, s-a arătat faptul că, în materia dreptului internațional privat, raporturile comerciale sunt raporturi *internaționale comerciale*³.

Contractul de leasing este definit în literatură ca fiind: ”*acele raporturi contractuale în baza cărora o parte denumită locator/finanțator transmite pentru o perioadă determinată de timp dreptul de folosință asupra unui bun al cărui proprietar este sau pe care îl va produce sau îl va achiziționa de la un terț furnizor, unei alte părți, denumită utilizator, contra unei plăți periodice denumită rată de leasing, cu dreptul utilizatorului, de a opta pentru cumpărarea bunului, restituirea sa ori continuarea folosirii acestuia*”⁴. Se face distincție între contractul de leasing și operațiunea de leasing, care, alături de contractul propriu zis, cuprinde și alte raporturi contractuale: vânzare cumpărare între finanțator și furnizor, asigurare de bunuri, credit bancar, mandat etc⁵.

Actul normativ care reglementează, pentru prima dată, în România aceste operațiuni este O.G. nr. 51/1997⁶.

Potrivit art. 27 alin. 1 din acest act normativ, pentru contractul internațional de leasing propriu-zis urmează a se avea în vedere, pe lângă prevederile dreptului intern, și principiile dreptului internațional privat român, precum și cele ale comerțului internațional.

Legea aplicabilă tuturor raporturilor juridice, care alcătuiesc operațiunea de leasing internațional este legea aleasă de părți prin consens, ”*lex voluntatis*”, potrivit art. 73 din *Legea nr. 105/1992* - ”*lex causae*” -, aplicabilă de altfel, pentru toate dispozițiile referitoare la raporturi contractuale. Aceasta constituie criteriul principal de soluționare a unui conflict de legi, fiind apreciată ca fiind expresia ”principiului autonomiei de voință a părților (sau principiul libertății contractuale, care guvernează condițiile de fond ale actului juridic)”⁷. Părțile pot determina legea aplicabilă întregului contract, sau numai anumitor clauze ale contractului, alegerea fiind supusă propriilor lor interese.

Acest principiu este consacrat și în Convenția europeană de arbitraj comercial internațional, de la Geneva, din 1961, (6)care, în art. VII, intitulat ”Legea aplicabilă”,

¹ A se vedea Dragoș-Alexandru Sitaru, *Drept internațional privat-tratat*, Editura Lumina Lex, București, 2000, p. 17-18.

² Publicată în Monitorul Oficial nr. 245/1992.

³ A se vedea Dragoș-Alexandru Sitaru, *op. cit.*, p. 24, pct. 3.

⁴ A se vedea Gabriel Tița-Nicolescu, *Regimul juridic al operațiilor de leasing*, Editura All Beck, București, 2003, p. 78.

⁵ A se vedea Gabriel Tița-Nicolescu, *op. cit.*, p. 51.

⁶ Publicată în M. Of. nr. 381/1997 (modificată prin *Legea nr. 99/1999*, privind unele măsuri pentru accelerarea reformei economice, prin *Legea nr. 379/2001* și *Legea nr. 444/2001*). Ulterior, O.G. nr. 32/1998 privind privatizarea societăților comerciale din turism (în prezent abrogată) și *Legea nr. 133/1999* au reglementat contractul de leasing imobiliar ca procedeu pentru privatizarea societăților comerciale cu capital de stat.

⁷ A se vedea Dragoș-Alexandru Sitaru, *op. cit.*, p. 222.

prevede că ”Părțile sunt libere să determine legea pe care arbitrii trebuie să o aplice fondului litigiului.”

Practica judecătorească și arbitrală respectă principiul autonomiei de voință a părților în alegerea legii aplicabile unui raport contractual, fiind edificatoare în acest sens sintezele de practică comentate, precum și studiile teoretice privind caracterul primordial al acestui criteriu de stabilire a legii aplicabile⁸.

Art. 74 din Legea nr.105/1992, impune următoarele condiții: ”Alegerea legii aplicabile contractului trebuie să fie expresă sau să rezulte neîndoielnic din cuprinsul acestuia sau din circumstanțe”. Părțile pot insera în cuprinsul contractului sau în act separat legea aplicabilă contractului denumită ”*pactum de lege utenda*” (clauză de alegere) sau clauză de ”*electio uris*”. Valabilitatea convenției privind alegerea legii aplicabile, va fi apreciată avându-se în vedere prevederile acestei legi, care este, astfel, aplicabilă și clauzei de alegere, alături de contractul propriu-zis.

O excepție de la această regulă este instituită în art. 81 alin. 2 din Legea nr. 105/1992, în situațiile în care legea aleasă de părți declară alegerea astfel convenită ca fiind nevalabilă, caz în care contractul ar fi cărmuit de legea indicată, conform art. 77-79 din lege, în virtutea principiului ”*actus interpretandus est potius ut valeat, quam ut pereat*”.

În subsidiar, în lipsa unei ”*lex voluntatis*” contractul de leasing mobilier va fi cărmuit de legea statului cu care prezintă cele mai strânse legături, respectiv legea statului în care debitorul obligației își are sediul. Având în vedere faptul că, în cazul contractului internațional de leasing, prestația caracteristică constă în obligația societății de leasing în a pune la dispoziția utilizatorului bunurile ce constituie obiect al contractului, legea aplicabilă contractului de leasing va fi legea statului unde societatea de leasing își are sediul. Statele semnatare ale Convenției de la Roma, din 19 iunie 1980, privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale, au statuat în acest sens⁹. Argumentele în sprijinul acestei alegeri, astfel cum au fost conturate în literatura de specialitate¹⁰ sunt:

- debitorul prestației caracteristice este locatorul/finanțatorul, după cum rezultă din art. 78 alin.1 lit. b din Legea nr. 105/1992, ”*care în temeiul unui contract de închiriere sau altor acte similare, pune la dispoziția altei persoane, pe o durată de timp determinată, folosința unui bun*”.

- legea leasingului poate fi asimilată *legii finanțatorului*, potrivit art. 103 lit. c din Legea nr. 105/1992, dacă avem în vedere că este o operație de creditare, adeseori finanțator fiind o bancă.

- contractul de leasing propriu-zis este *un contract de adeziune*, propus de finanțator, care poate impune astfel legea țării sale.

După cum menționam mai sus, în cadrul operațiunii de leasing sunt cuprinse și alte raporturi contractuale, alături de contractul de leasing propriu-zis, care constituie elementul central al acesteia. Dacă părțile au desemnat, prin acord, legea aplicabilă contractului de leasing, aceeași lege va fi aplicabilă și celorlalte raporturi juridice din cadrul operațiunii, având în vedere faptul că acestea trebuie să se circumscrie realizării

⁸ A se vedea Dragoș-Alexandru Sitaru, *op. cit.*, p. 234, pct. 5.

⁹ Convenția a fost adoptată la data de 19 iunie 1980 și a intrat în vigoare la data de 01 aprilie 1991, aderând Marea Britanie, Germania, Belgia, Danemarca, Franța, Luxemburg, Olanda, Grecia, Spania și Portugalia.

¹⁰ A se vedea Dragoș-Alexandru Sitaru, *op. cit.*, p. 438.

dezideratului final, cel al finalizării contractului de leasing. În ipoteza în care, doar în raportul juridic privind vânzarea de către furnizor a bunului către finanțator a fost desemnată legea aplicabilă, aceeași lege va fi aplicată și celorlalte raporturi juridice, inclusiv celui de leasing propriu-zis, deoarece finanțatorul, care este inițiatorul întregii operațiuni, este parte în cel puțin două dintre acestea, cel de furnizare și locațiune, astfel că legea impusă de el într-unul din raporturi, va fi obligatorie și celorlalte.

În ceea ce-l privește pe utilizatorul persoană juridică sau fizică română, acesta va trebui să îndeplinească condițiile prevăzute de legea românească pentru încheierea unui asemenea contract - "*lex societatis*", conform art. 40 și 41 din *Legea nr. 105/1992*, respectiv "*lex patriae*"- cu referire la condițiile privind capacitatea pentru încheierea actelor juridice cerute de legislația din România, conform art. 11 și 12 din *Legea nr. 105/1992*.

În lumina argumentelor expuse mai sus, apreciem că, în mod clar și neechivoc, din conținutul contractului de leasing analizat rezultă faptul că părțile au înțeles a determina ca fiind lege aplicabilă contractului *sistemul de drept al Suediei*. Această alegere este făcută, atât prin "*lex voluntatis*", cât și prin criteriul subsidiar, cel al *prestației caracteristice*, fiind țara în care finanțatorul, principalul debitor al obligației, își are sediul social.

Problema următoare care a fost supusă atenției instanței de judecată era cea a *competenței materiale și teritoriale*, care, după aprecierea noastră, a fost greșit soluționată.

Din punct de vedere al competenței materiale, în virtutea principiului autonomiei de voință și al libertății contractuale, părțile au decis în sensul soluționării litigiilor de către un tribunal arbitral, excluzând astfel, implicit, competența materială a instanțelor judecătorești.

Potrivit art. 343³ alin.1 din Codul de procedură civilă încheierea convenției arbitrale exclude, pentru litigiul care face obiectul ei, competența instanței judecătorești.

După cum se arăta în literatura juridică¹¹, arbitrajul are o origine contractuală și o funcție jurisdicțională. Convenția arbitrală trebuie să îndeplinească toate condițiile de validitate pentru contracte în general¹², dar și condițiile specifice acesteia, dat fiind faptul că are ca obiect identificarea unei jurisdicții în ipoteza nașterii unui litigiu.

Teritorial, acest tribunal arbitral își are sediul în Stockholm, și judecă în conformitate cu UNICITRAL/Regulile de arbitraj ale Comisiei ONU pentru Dreptul Comercial Internațional.

De menționat faptul că alegerea legii aplicabile, a competenței materiale a Tribunalului Arbitral și a competenței sale teritoriale s-au făcut cu referire la "*orice litigii rezultând din acest contract, inclusiv acele divergente care se referă la valabilitatea sau interpretarea contractului...*"

În speța analizată, finanțatorul a solicitat investirea cu formulă executorie a contractului de leasing, în vederea trecerii la executarea silită a acestor dispoziții, pentru a solicita executorului judecătoresc îndeplinirea acestor formalități. La data respectivă, exista un litigiu între părțile contractante, constând în nerespectarea de către utilizator a

¹¹ A se vedea Ion Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, Editura Servo-Sat, Arad, 2000, vol. III, p. 187.

¹² A se vedea Liviu Pop, *Teoria generală a obligațiilor*, Editura Lumina Lex, București, 1998, p. 29.

obligației contractuale de plată a ratelor și rezoluțiunea contractului, expres stipulată, cu repunerea părților în situația anterioară încheierii acestuia. Fiind în discuție desființarea retroactivă a contractului, ca o sancțiune pentru neexecutarea culpabilă a dispozițiilor stipulate, este deosebit de important a se stabili legea aplicabilă, cu atât mai mult cu cât se face referire la “orice litigii”.

Corespunde adevărului faptul că, potrivit art. 3 din O.G. nr. 51/1997, modificată prin Legea nr. 99/1999, contractul de leasing constituie un titlu executoriu, dacă utilizatorul nu predă bunul în cazul rezilierii contractului din vina exclusivă a utilizatorului, dar aceste dispoziții nu sunt aplicabile în speță, fiind desemnat dreptul suedez ca fiind “*lex voluntatis*”.

Față de aceste împrejurări, *sesizarea judecătoriei cu o cerere de încuviințare a executării silite a contractului de leasing este adresată unei instanțe necompetente material și teritorial a soluționa un asemenea diferend*. Nu putem accepta argumentația potrivit căreia demersul judiciar pentru încuviințarea executării silite a unui contract de leasing internațional constituie doar o formalitate, ci constituie o condiție primordială și esențială a executării silite, dat fiind faptul că toate formalitățile vor avea drept finalitate aducerea la îndeplinire a dispozițiilor expres prevăzute de acesta, implicând forța coercitivă pentru respectarea lor.

Titlul executoriu a fost definit în literatura de specialitate¹³ ca fiind “înscrisul care, alcătuit în conformitate cu prevederile legii de către organul competent, permite punerea în executare silită a creanței pe care o constată”.

Potrivit art. 372 din C. proc. civ.: “Executarea silită se va efectua numai în temeiul unei hotărâri judecătorești ori al unui alt înscris care, potrivit legii, constituie titlu executoriu”. Investirea cu formulă executorie presupune verificarea legalității titlului, în lumina dispozițiilor legale aplicabile, având în vedere faptul că obiectul executării silite îl constituie tocmai obiectul obligației inserate în conținutul actului a cărui investire se solicită. În această ipoteză, nu se poate considera faptul că investirea cu formulă executorie a unui contract de leasing internațional ar fi doar o simplă formalitate, pe considerentul că se pronunță în cameră de consiliu și fără citarea părților. Soluțiile care pot fi date de instanță sunt de admitere sau de respingere a cererii, iar încheierea pronunțată este supusă căilor de atac, astfel că se instituie și un sistem de control judiciar.

Putem aprecia acest demers judiciar ca fiind o veritabilă “acțiune civilă”, respectiv “un ansamblu de mijloace procesuale prin care poate fi solicitat și asigurat concursul unui organ jurisdicțional în vederea recunoașterii sau realizării unui drept nesocotit, contestat sau încălcat...”¹⁴.

Ipotetic, dacă speța supusă judecării ar intra sub incidența legii române, față de demersul finanțatorului de investire cu formulă executorie a contractului de leasing și începerea a executării silite, utilizatorul, intimat, în cauză ar putea formula obiecțiuni doar în cadrul contestației la executare, privind lămurirea înțeleșului, întinderii sau aplicării titlului executor ori declanșând la tribunalul arbitral un litigiu în care:

- să solicite el *rezoluțiunea contractului*, eventual daune interese, invocând vicii ascunse ale bunului, care face obiectul locațiunii, devenit astfel inutilizabil sau să propună a se lua act de înțelegerea intervenită între părți privind o modificare a

¹³ A se vedea S. Zilberstein, Viorel M. Ciobanu, *Drept procesual civil. Executarea silită*, vol. II, Editura Lumina Lex, București, 1993, p. 66.

¹⁴ A se vedea Ion Deleanu, *op.cit.*, p. 110.

contractului inițial prin o nouă cuantificare și eșalonare a ratelor, motivată de împrejurări obiective, de renunțare la penalități de întârziere;

- să invoce *garanția contra evicțiunii* în cazul unei acțiuni revendicative din partea unui terț,

- să formuleze *alte pretenții* care ar putea fi compensate cu sumele neachitate etc;

Instanța de fond, examinând clauzele contractului supus procedurii de investiție cu formulă executorie, și instanța de apel, în fața căreia a fost invocată excepția privind necompetența materială a instanței judecătorești în soluționarea cererii, fiind o excepție absolută, peremptorie, trebuia să fie *admisă*, iar pe cale de consecință, cererea introductivă respinsă, cu îndrumarea părților de a se adresa instanței competente.

Soluția pronunțată de instanța de apel nu este legală, deoarece nefiind competentă a soluționa cauza, instanța nu poate admite apelul cu motivarea că cererea introductivă de instanță nu mai are obiect, deoarece numai o instanță judecătorească competentă pe fondul cauzei poate face o asemenea constatare. Soluția corectă era aceea de admitere a apelului, de desființare a încheierii judecătorești, și, pe cale de consecință, de respingere a cererii de investiție, cu motivarea că a fost pronunțată de către o instanță necompetentă.